

Ks. PIOTR KOŁOCZEK

Rękopisy prawnicze klasztornych bibliotek kanoników regularnych
św. Augustyna na Śląsku

I. Biblioteki klasztorne.

II. Rękopisy prawnicze klasztornych bibliotek.

Omawiane tutaj biblioteki augustiańskie w Żaganiu i we Wrocławiu na Piasku oraz zawarte w nich rękopisy prawnicze traktuję jako przygotowanie do zasadniczego artykułu, w którym pragnę przedstawić zagadnienie nauki prawa kanonicznego w śląskich klasztorach kanoników regularnych św. Augustyna. Prawie że jedynymi źródłami, które mogą rzucić pewne światło na to zagadnienie, to wyjątkowo bogaty zbiór rękopisów znajdujący się obecnie w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. W toku wstępnych poczyniń okazało się, że rękopisy te były dotychczas przedmiotem badań przede wszystkim historyków, częściowo liturgistów, a zupełnie pominięta była dziedzina prawa kanonicznego.¹ Większość rękopisów z materiałami prawniczymi nie zostały dotychczas w ogóle w żadnej pracy systematycznie ujawnione. Przy zacieśnieniu tematu wyłącznie tylko do zakonu kanoników regularnych św. Augustyna na Śląsku, kierowałem się faktem istnienia największej ilości rękopisów z tego zakonu, zachowanych do dziś, co pozwoli odtworzyć obraz najbardziej zbliżony do rzeczywistości.² Ograniczając temat do tego zakonu, pragnę w kolejnym artykule również wykazać, że nauka prawa kanonicznego była wówczas w tym zakonie w szczególniejszy sposób pielęgnowana. Jeśli chodzi o za-

1 Niektóre rękopisy służyły jedynie do opracowań statutów synodalnych i do cywilnego zbioru prawa tzw. „Zwierciadła Saskiego”.

2 Stan ilościowy rękopisów w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu przedstawia się następująco:

Rękopisy z biblioteki Kan. Reg. św. Aug. w Żaganiu 518 kodeksów.

Rękopisy z biblioteki Kan. Reg. św. Aug. we Wrocławiu 91 kodeksów.

Rękopisy z biblioteki dominikanów we Wrocławiu 265 kodeksów.

Rękopisy z biblioteki joannitów przy kościele Bożego Ciała we Wrocławiu 117 kodeksów.

Rękopisy z biblioteki opactwa cystersów w Henrykowie 106 kodeksów.

Rękopisy z biblioteki Kan. Reg. św. Aug. w Lubiążu 69 kodeksów.

Rękopisy z biblioteki Kan. Reg. św. Aug. w Krzeszowie 39 kodeksów.

Rękopisy z biblioteki wrocławskich krzyżowców (św. Maciej) 42 kodeksy.

por. J. S t a e n d e r, Die Handschriften der Königlichen u. Universitätsbibliothek zu Breslau, Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens (skrót — Ztschr. 33 1899), 34—60; M. W a l t e r, Pruska sekularyzacja klasztorów w dziejach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, Wrocław 1957, s. 12—14; oraz A. Ś w i e r k, Średniowieczna biblioteka klasztoru kanoników regularnych św. Augustyna w Żaganiu, Wrocław (1963, s. 11 n.).

gadnienie nauki prawa w zakonach w ogóle, nie ma niestety żadnych opracowań monograficznych, poza nielicznymi artykułami, jak np. obszerny artykuł Bertranda Kurtscheida o studium prawa kanonicznego w zakonie franciszkanów aż do XIII w.³ Historycy prawa kanonicznego, jak np. Schulte, Rosshirt, Ploechl i inni, ograniczają się jedynie do stwierdzenia, że nauka prawa kanonicznego, w omawianym okresie, była w zakonach uprawiana w mniejszym lub większym stopniu.

Gdy chodzi o literaturę naukową dotyczącą zakonu kanoników regularnych św. Augustyna na Śląsku, należy stwierdzić, że jest najbogatszą literaturą historyczną w stosunku do pozostałych zakonów śląskich.⁴ Jednak większość historyków zajmowała się przede wszystkim kontrowersyjnymi poglądami dotyczącymi początków tego zakonu na terenie diecezji wrocławskiej. Natomiast mało zwrócono dotychczas uwagi na rozwój kultury umysłowej i jej znaczenie dla danego zakonu i dla kultury ogólnonarodowej.

Pod względem chronologicznym artykuł zamyka wiek XV. Fala ruchu pseudoreformacyjnego z początku XVI w. nie ominęła również klasztorów kanoników regularnych św. Augustyna na Śląsku, niosąc za sobą rozkład dyscypliny zakonnej i upadek życia naukowego. Drugi powód ograniczający czasokres do końca XV w., to rękopisy, w świetle których rozpatruję powyższe zagadnienie. Już w drugiej połowie XV w. rękopisy powoli zanikają, gdyż zostały zastąpione drukowaną książką.

Po sekularyzacji śląskich klasztorów w roku 1810, wszystkie rękopisy bibliotek augustiańskich znalazły się w bibliotece uniwersyteckiej we Wrocławiu.⁵ W kompletowaniu całego materiału prawniczego wielką trudność stanowił brak odpowiedniego katalogu.⁶ Po drugiej wojnie światowej

3 B. Kurtscheid, *De studio iuris canonici in Ordine Fratrum Minorum saeculo XIII*, *Antonianum*, 2 (1927), 157—202.

4 W. Schulte, *Die Anfänge des St. Marienstifts der Augustiner — Chorherren auf dem Breslauer Sande*, Strzelce Opolskie 1906. Autor zestawia i omawia krytycznie całą dawniejszą literaturę przedmiotu (S. B. Klose, J. J. Ritter, G. A. Stenzel, J. Heyne, C. Grünhagen). O. Górk a, *Przyczynki do dyplomatyki polskiej XII w.*, *Kwart. Hist.* 25 (1911). — V. Czypionk a, *Das Marienkloster der Augustinerchorherren in Gorkau*, *Ztschr.*, 58 (1924). — Lustig, *Die Rätzel des Zobtenberges*, *Schles. Monatshefte II—III*, 1926. — Knötel, *Das Augustinerchorherrenstift u. d. Steinaltertümer d. Zobtengebietes*, *Ztschr.*, 62 (1928). — W. Semkowicz, *Zabytki romańskie na górze Sobótce*, *Przegl. Hist. Sztuki*, 1 (1929). — E. Likowski, *Początki kanoników regularnych w Polsce*, *Spraw. Tow. Poz.* 1929. — H. Uthenwoldt, *Peter Wlast, der Siling (Zobten) u. Breslau*, *Beiträge z. Gesch. d. Stadt Breslau*, II (1936). — A. Moepert, *Peter Wlast u. d. Stiftung des Augustinerklosters auf dem Zobten*, *Archiv. f. Kirchengesch. Schlesiens*, 4 (1939).

5 W ramach akcji sekularyzacyjnej, najcenniejsze skarby śląskich bibliotek klasztornych, rękopisy i inkunabuły, zostały zabezpieczone i zmagazynowane w klasztorze poaugustiańskim na Piasku we Wrocławiu. Wówczas też znalazły się we Wrocławiu wszystkie rękopisy bibliotek augustiańskich (por. Staender, art. cyt., 35 n. i 55). Znaczna ilość kodeksów wraz z inwentarzami i kartoteką spaliły się w roku 1945. Straty wojenne całego zbioru ocenia się na 40%, zaś straty dotyczące tylko rękopisów wynoszą około 20% (por. M. Walter, *Zbiory rękopiśmienne Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, *Śl. Kwart. „Sobótka”* 14 (1959), 593. Niestety, nie zawsze da się ustalić, jakie dzieła zginęły.

6 Zachowały się wprawdzie dwa katalogi w rękopisie, jeden Friedricha z roku 1823 i drugi W. Göbera, kierownika działu rękopisów biblioteki uniwersyteckiej do roku 1945, ale obydwa są niekompletne.

powstała kartoteka proveniencyjna rękopisów, która podaje jedynie sygnatury i pochodzenie rękopisu.⁷ Ze wszystkich rękopisów proveniencji augustiańskiej starałem się odszukać i uporządkować cały materiał prawniczy z podziałem na źródła i literaturę prawa kanonicznego.⁸ Kanonistów reprezentowanych w bibliotekach augustiańskich podaję w porządku chronologicznym. Trzeba naturalnie uczynić pewne zastrzeżenia, mianowicie, czy te pomniki prawa nie dostały się do tych klasztorów z powodu snobizmu, względnie zwykłej chęci naśladowania drugich. Powyższe zastrzeżenia trzeba jednak wykluczyć, zwłaszcza gdy chodzi o rękopisy, które były dla każdego zakonu trudne do zdobycia, ponieważ kosztowały nieraz majątek i dlatego zdobywano je tylko w celach użytecznych. Oprócz tego należy stwierdzić, że na podstawie kronik zakonnych nie raz udało się wykazać, że te Kodeksy prawa były dobrze znane członkom zakonu, otoczone szczególną troską oraz przez nich używane.

Śląskie biblioteki augustiańskie składają się w zasadzie z trzech wielkich grup treściowych: prawa, teologii i kaznodziejstwa. Dobór dzieł znajdujących się w tych bibliotekach wskazuje na rozwinięte w klasztorach kierunki studiów. Rękopisy prawnicze stanowią najpoważniejszy dział bibliotek klasztornych. Analiza kodeksów prawa wykazała, że bogate źródła prawa i kanonistyczna literatura egzegetyczna odpowiadały podstawowym wymogom dla nauczania prawa kanonicznego. Wśród nagromadzonych autorów dominują szczególnie nazwiska mistrzów uniwersytetów: bolońskiego, praskiego, krakowskiego i wiedeńskiego. W tych ośrodkach naukowych zdobyło również cały szereg członków zakonu znakomite wykształcenie prawnicze, ukończone ze stopniami naukowymi.

Na końcu trzeba jeszcze powiedzieć, że jeśli chodzi o klasztory augustiańskie na Śląsku, większą rolę społeczno-gospodarczą odegrał klasztor na Piasku we Wrocławiu, natomiast klasztor żagański górował działalnością naukową. Można nawet powiedzieć, że w XIV i XV w., klasztor żagański różni się od większości klasztorów zachodnich, w których czynniki rozkładowe jeszcze przed wystąpieniem Lutra zbierały swoje żniwo. Natomiast w Żaganiu, mimo chwilowych zachwiałań nurtuje klasztor żywe dążenie do reformy, objawiającej się m. i. w dbałości o studium prawa kanonicznego.

I. Biblioteki klasztorne

W ścisłym związku z naukową działalnością śląskich augustianów⁹ stoją naturalnie biblioteki klasztorne. Średniowieczne powiedzenie „clau-

7 Ustalenie proveniencji zostało przeprowadzone bez większej trudności, ponieważ w ramach sekularyzacyjnej akcji zabezpieczenia zbiorów bibliotecznych, do każdego rękopisu została wklejona karteczka z napisem określającym, z jakiego księgozbioru dany egzemplarz pochodzi.

8 W zasadzie wszystkie rękopisy, które cytuję zachowały się do dziś. Przy cytowanych, ale zaginionych rękopisach, dla których udało się ustalić ich pochodzenie i treść, każdorazowo podaję o tym w tekście.

9 Dla uproszczenia nomenklatury termin „augustianie” używany będzie w dalszym ciągu artykułu zamiast pełnej nazwy „kanonicy regularni św. Augustyna”. Termin augustianie nie jest jednak jednoznaczny z terminem: Augustianie — eremici.

strum sine armario quasi castrum sine armentario” dobitnie charakteryzuje rolę książki w życiu średniowiecznych klasztorów. Brak zainteresowania do książki z reguły pociągnął za sobą upadek życia umysłowego i karności zakonnej.¹⁰ Stąd też reguła św. Augustyna, w oparciu o którą odradzało się życie kleru w XI wieku, zakłada istnienie biblioteki w klasztorze i określa szczegółowo przepisy co do korzystania z niej.¹¹

Indywidualne statuty poszczególnych domów zakonnych nie pomijały nigdy zagadnienia biblioteki. Najstarszym dokumentem, w którym wyraźnie określone były przepisy zarządzenia biblioteką zakonną są „Antiquae consuetudines canonicorum regularium” opata Gilduina (1113—1155) dla klasztoru św. Wiktora w Paryżu.¹² „Consuetudines” tego klasztoru wywarły wyraźny wpływ na wszystkie klasztory reguły św. Augustyna, co daje się zauważyć również w statutach śląskich augustianów.

Na ogół statuty nakładają na bibliotekarza obowiązek troskliwej pieczy nad zbiorami, porządkowania ich, zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem. Do obowiązku bibliotekarza należało również sporządzenie rejestrów, oraz oznaczanie kodeksów sygnaturami.¹³

Konstytucja reformacyjna zakonu kanoników regularnych „Ad decorem Ecclesiae sponsae Dei” wydanej w roku 1339 przez pap. Benedykta XII, również dużo miejsca poświęca bibliotekom klasztornym tej reguły.¹⁴

Dla klasztoru na Piasku dokładne przepisy dotyczące biblioteki zawierają „Statuta nova” rozdz. 44 „De officio librarii”, które w roku 1438 zostały bullą soboru bazylejskiego zatwierdzone i za czasów opata Jodoka (1429—1447) wprowadzone w życie.¹⁵ Zupełnie podobne przepisy zawarte są w rozdz. 54 „De officio librarii” w „Consuetudines, ceremoniae et ordinationes” augustianów w Żaganiu.¹⁶ W tych przepisach oprócz troskliwej pieczy nad całym skarbem bibliotecznym, powierza się również bibliotekarzowi obowiązek starannego zaopatrywania braci w książki jako koniecznej strawy duchowej. Regulamin wypożyczania przewidywał, że kodeksy wypożyczano braciom każdego dnia o pewnej ściśle określonej porze; przy czym obowiązkiem bibliotekarza było skrupulatne zanotowanie w specjalnym rejestrze zarówno tytułu książki jak i imienia wypożyczającego. Chodziło przede wszystkim o to, aby w razie, gdyby książka była bardziej potrzebna innemu z braci, można było łatwo ją odnaleźć i zażądać jej zwrotu. Szczególne środki ostrożności stosowano przy wypożyczaniu książek obcym. Na zarządzenie opata wszyscy bracia zobowiązani byli raz do roku oddać wszystkie wypożyczone w ciągu roku książki do biblioteki. Porządku takiego pilnował bibliotekarz, który również przeznaczał według swe-

10 Por. Berthold, Die Wissenschaft. u. das Augustiner — Chorherrenstift Klosterneuburg, Wien 1905, s. 52; por. też: A. Świerk, dz. cyt., 17.

11 P. Schröder, Die Augustinerchorherrenregel. Entstehung, kritischer Text u. Einführung der Regel, Arch. f. Urkundenforschung 9 (1926), 288.

12 Handbuch der Bibliothekswissenschaft, I, Wiesbaden 1955, s. 256 n.

13 Por. A. Świerk, dz. cyt., s. 18.

14 Constitutio Benedicti XII „Ad decorem Ecclesiae sponsae Dei”, die 15 maii 1339 w Bullarium Diplomaticum Augustae Taurinorum 1859, IV, s. 439.

15 1 Q 131 (sygnatura rękopisów), Statuta nova, cap. 44, K. 50 v. Aug. Żag.

16 IV F 201, Consuetudines, ceremoniae et ordinationes, cap. 54 k. 31 v. — Aug. Żag.

go zdania poszczególne książki braciom do przestudiowania.¹⁷ To ostatnio czynił jednak z pewnością tylko w stosunku do młodszych braci lub nowicjusów, bo w licznych rękopisach znajdują się np. zapiski „pro studiosis” lub tym podobne, które świadczą o specjalnym przeznaczeniu książki.¹⁸

„Consuetudines” zagańskiego klasztoru nie mają specjalnego przepisu dotyczącego inwentaryzacji lub katalogowania, niemniej jednak obowiązek taki wynika z przepisu domagającego się corocznego sprawdzenia całości zasobu biblioteki. Natomiast statuty klasztoru na Piasku mówią wyraźnie, żeby dla zapobiegania stratom został ustanowiony brat bibliotekarz, który by wszystkie książki klasztoru bardzo wiernie wciągał do inwentarza i pilnie strzegł całej biblioteki. On również był stróżem klucza biblioteki.¹⁹ Statuty te określają również wyraźnie warunki wypożyczania książki poza obręb klasztoru. Wymagana była specjalna zgoda przełożonego zapisanie w rejestrze osoby wypożyczającej, tytułu książki oraz złożonego zastawu. Z przepisów tych także wynika, że książki czytano nie tyle w samej bibliotece, co u siebie w celach. Zakonnik mógł przechowywać u siebie kilka książek naraz.²⁰ Zaś specjalne zarządzenie opata Marcina Rinkenberga nakazywało każdemu z braci posiadanie w swej celi rękopisu reguły św. Augustyna.²¹

Jak wszystkie biblioteki klasztorne w średniowieczu tak i biblioteki augustiańskie powiększały się przeważnie wysiłkiem własnego skryptorium. Przepisywanie książek uchodziło w średniowieczu niewątpliwie za najszlachetniejszą pracę. Za pióro chwyтали więc zarówno przełożeni klasztoru jak i najmłodszy nowicjusze. Zachowały się kodeksy pisane przez najwybitniejszych opatów augustiańskich jak opata Hermanna, Ludolfa, Szymona, Jodoka, Benedykta Jonsdorfa, Bernharda Fabri i innych. W XIV i XV wieku niejednokrotnie zalecano przepisywanie książek także pisarzom spoza klasztoru, o czym wspominają kronikarze zagańskich augustianów.²²

Wśród opatów na specjalną wzmiankę zasługują Szymon Arnoldi w Żaganiu i Jodok z Głucholaz na Piasku, którzy starali się o powiększenie skarbu bibliotecznego, stawiając na czołowym miejscu sprawę zaopatrzenia biblioteki w dzieła z dziedziny prawa kanonicznego.²³

Do dzisiejszego dnia dochowało się aż 25 kodeksów zdobytych dla biblioteki przez opata Szymona Arnoldi.²⁴

Drugim źródłem pomnażania zbiorów bibliecznych była droga kupna. Za czasów zagańskiego opata Marcina Rinkenberga (1468—1489) począł wyraźnie zanikać napływ rękopisów do biblioteki i zaczynają się pojawiać na pulpitych biblioteki klasztornej pierwsze okazy sztuki drukarskiej.²⁵

17 IV F 201, cap. 54, k. 31 v. Aug. Żag.

18 Por. IV F 4; Q 433; I Q 367; IV Q 98; Aug. Żag.

19 I Q 131, cap. 44, k. 50 v. Aug. Żag.

20 Tamże; K. 50 v.

21 Catalogus abbatum Saganensium, wyd. Stenzel Gustav Adolf, w: *Scriptores Rerum Silesiacarum I*, Breslau 1835, s. 372; (skrót: CAS).

22 CAS, s. 184, 327.

23 CAS, s. 327.

24 Por. A. Świerk, dz. cyt. s. 54.

25 Opat Rinkenberga nabył jedynie 5 rękopisów. Wśród nich „Tabuła decreti”, Marcina Polaka,

Książka drukowana jako tańsza, zaczynała wypierać rękopis. Kronikarz żagański wspomina, że opat Marcin Rinckenberg, któremu przypisuje wielkie umiłowanie książki i rzetelną troskę o bibliotekę, wydał np. na zakup książek sumę 200 florenów.²⁶ Był to poważny wydatek, który sprowadził na półki biblioteczne 40—50 nowych tomów. Era rękopisów skończyła się dla bibliotek augustiańskich na Śląsku z początkiem XVI wieku. Fakt ten świadczy również o tym, że zachowane do tej pory rękopisy stanowiły własność bibliotek augustiańskich już z początkiem XVI wieku.²⁷

Gdy chodzi o stan ilościowy woluminów w bibliotekach augustiańskich trzeba stwierdzić, że biblioteka żagańskich augustianów należała do jednej z największych bibliotek śląskich i liczyła przypuszczalnie około 800 a może i więcej rękopisów nie wliczając w to ksiąg liturgicznych. Do tego zasobu doszła nieco później pokaźna liczba inkunabułów, tak że z początkiem XVI w. składała się prawdopodobnie z 1000 tomów.²⁸ Pod względem ilości woluminów żagański zbiór mógł stanąć na równi z bibliotekami znaczniejszych klasztorów na Zachodzie.²⁹ W czasie sekularyzacji w oczach pełnomocnika rządu dla przyjęcia bibliotek klasztornych w roku 1810—1813, rękopisy żagańskiej biblioteki stanowiły jedną piątą część wszystkich śląskich rękopisów klasztornych, co stawia bibliotekę tego klasztoru ponad wszelką konkurencję.³⁰ Obecnie 518 manuskryptów znajdujących się w Uniwersyteckiej Bibliotece we Wrocławiu pochodzi z biblioteki żagańskiej i z tego około 147 kodeksów obejmuje dziedzinę prawa kanonicznego.

Dopiero obok biblioteki klasztoru żagańskiego mogły stanąć biblioteki największych klasztorów np. augustianów na Piasku, dominikanów we Wrocławiu oraz cystersów w Henrykowie, Krzeszowie i Lubiążu.³¹ Niestety z wyjątkiem biblioteki dominikanów, wszystkie inne, zwłaszcza jeśli chodzi o średniowieczne zbiory, uległy prawie całkowitej zagładzie i tylko szczątki świadczą o dawnej przeszłości.

26 CAS, s. 372—373. Spośród około 250 inkunabułów, które biblioteka żagańska posiadała pod koniec XVIII wieku, około 134 egzemplarzy wyszła spod prasy drukarskiej w latach 1468—1489, w czasie kiedy opat Rinckenberg rządził klasztorem (por. A. Świerk, dz. cyt., s. 55).

27 Do innych dowodów świadczących o własności augustiańskich kodeksów w tym czasie (XVI w.) zalicza się przede wszystkim zapiski proveniencyjne w kodeksach, oraz sygnatury XV-wieczne, które są dowodem na to, że kodeksy te już XV wieku były dokładnie skatalogowane.

28 Por. A. Świerk, dz. cyt., s. 170. Do tej ogólnej liczby wliczone zostały także zbiory, które z biegiem lat powstały w poszczególnych prepozyturach klasztoru, a zwłaszcza w Zielonej Górze oraz w Nowogrodzie Bobrzańskim. Obie te filie, poprzez liczne stałe związki stanowiły z klasztorem macierzystym jedną organiczną całość. Biblioteki obu prepozytur zostały jeszcze w średniowieczu połączone z biblioteką w Żaganiu (por. tamże, s. 51).

Przy ustalaniu stanu bibliotecznego trzeba również brać pod uwagę straty, które zostały spowodowane różnymi kataklizmami jakie w ciągu wieków spadały na klasztor augustiański. Kronikarz np. podaje, że podczas pożaru klasztoru żagańskiego za czasów opata Marcina Rinckenberga w roku 1486 jeden z braci, Waynknecht Piotr z Kożuchowa, z narażeniem własnego życia uratował bibliotekę od kompletnej zagłady (por. CAS, s. 371, 390).

29 Niektóre z największych bibliotek klasztornych późniejszego średniowiecza posiadały od 1000 do 2000 tomów, średnie około kilku set, mniejsze zaledwie kilkadziesiąt woluminów (por. L. Löffler, Deutsche Klosterbibliotheken, s. 10—11).

30 Por. A. Świerk, dz. cyt., s. 170.

31 Zestawienie bibliotek por. u J. Ständer, art. cyt.

Biblioteka augustianów na Piasku w czasie przyjęcia przez pełnomocnika rządu w roku 1810 liczyła 175 rękopisów, z tego zachowało się do obecnej chwili 91 rękopisów.³² Z tej liczby 16 rękopisów traktuje o zagadnieniach prawa kanonicznego. Oprócz właściwej biblioteki zakonnej znajdowała się wówczas w klasztorze bardzo bogata biblioteka wrocławskiego lekarza Krystiana von Helwich, przekazana klasztorowi w spadku w roku 1740.³³ Oprócz kilku dokumentów natury cywilnej nie było wśród tego zbioru rękopisów. Tak więc wszystkie zachowane rękopisy są pochodzenia augustiańskiego.

Dzieje bibliotek augustiańskich, wielkie umiłowanie książki w tym zakonie i prawne uregulowanie statutami domowymi sprawy zabezpieczenia i korzystania ze skarbów bibliotecznych, są wspaniałymi dokumentami działalności kulturalnej tego zakonu na ziemiach śląskich.

II. Rękopisy prawnicze bibliotek augustiańskich

1. Źródła prawa.

A. w Żaganiu

1. Decretum Gratiani.

II Q 42; K. 1—210; XIV w.

SB: Rękopis zawiera fragment II części Dekretu od c. 1,C.33, qu 1 do C 36 — de poenitentia i całą III część — de consecratione.

2. Decretum Gratiani cum glossis.

IV Oct. 35; K. 93—494; XVI w.

NB: k. 494 v: „Et sic est finis discursus tocius decretis per fratrem Michaellem Czecz, quem quidem incepti in Grunenbergh dum (!) temporis senior licet immeritus, finitumque in Sagano sub anno dominice incarnationis millesimo quingentesimo in anno iubileo circa festum visitationis virginis Marie...”

3. (Dekrety Grzegorza IX) Liber III: De vita et honestate clericorum. Liber IV—V: De sponsalibus et matrimoniis. I Oct. 14; K 163—221; XVI w.

4. Constituciones Textus Clementinarum.

II Q 16; K. 218—306; XV w.

NB: k. 306: „Hic liber est Canonice Regularium in Sagano quem fratrem Bernhardus pro maiore parte scripsit et in hanc formam non sine labore redigit. Anno domini Millesimo CCCC^oXXXI.

5. Bulla Gregorii papae ad Archiepiscopum Pragensem contra Speculum Saxonum.

I F 744; K. 114—117; XV w.

NB: Bonifacii papae bulla de indulgentiis et dispensacionibus. K. 154.

32 Por. M. Walter, dz. cyt., 12. Dzisiejszy stan zbioru rękopisów Bibl. Uniwers. we Wrocławiu, zresztą zdekompletowany na skutek ostatniej wojny, wynosi 2700 woluminów. Zginęło około 1700 rękopisów (por. tamże, s. 14).

33 Por. J. Staender, art. cyt., s. 35 n. Stan ilościowy augustiańskich bibliotek sekularyzowanych klasztorów przedstawia się wg J. G. Büschinga następująco: Augustianie na Piasku 17000 woluminów (175 rękopisów), augustianie żagańscy 10 000 woluminów (518 rękopisów). Por. J. G. Büsching, Bruchstücke einer Geschäftsreise durch Schlesien, Breslau 1813, I. s. 496.

6. Innocentius papa III: De sacro altaris mysterio.
I F 572; K. 177—203 v; XV w.
NB: Na K. 177 innym pismem dopisano w tytule „De officio missae”.
7. Acta Concilii Basiliensis.
I Q 76. K. 253—278. XV w.
SB: k. 318 v.; „Scriptus est liber iste per fratrem Bernhardum anno domini M^oCCCC^oXXXIII et 35 in concilio Basiliensi et in monasterio Montisturicensis canonicorum regularium, ubi predictus frater Bernardus stetit per annum in predicto concilio sacro hunc temporis Basilei celebrat.”
Dekrety: akta soboru bazylejskiego były jeszcze zawarte w rękopisie IV F 264; k. 154—163. (Rękopis zaginął niestety w okresie ostatniej wojny i mimo usilnych poszukiwań dotąd nie udało się go odnaleźć (J. Sawicki, Concilia Poloniae, X. s. 156).
8. Modus observandus in sessionibus conciliorum practicus et observatus in concilio Constanciensi. IV Q 164; K. 311—338 v.; XV w.
NB: k. 358 v.: „Datum Basilee in generali sessione celebrata VI kalendas Decembris anno domini M^oCCCC^oXXXIII. Finitum in die Vincencii in Basilea per fratrem Bernhardum. Si quid amplius attemptum fuerit, eciam scribam, si presentialiter adero.”
9. Wenceslaus episcopus Wratislaviensis; Statuta synodalia 1415; I F 572; K. 239—244 v; XV w.
10. Statuta provincialia Wenceslai, Episc. Wratisl. I F 64; K. 237—248; XV w.
11. Wenceslai episcopi Wratisl. statuta synodalia. I F 64; K. 318—325, XV w.
NB. Na podstawie tego rękopisu została wydana ostatnia edycja statutów przez Jakuba Sawickiego (J. Sawicki, Concilia Poloniae, X, s. 104 i 358—396).
12. Conradi episcopi Wratislaviensis statuta synodalia a. 1446.
I Q 69; K. 136—153 v.; XV w.
NB: Wydrukowane u J. Sawickiego, dz. cyt., s. 441—468.
13. Statuta synodalia Conradi episcopi Wratislaviensis.
IV Q 62; K. 355—363; XV w.
NB: Statuty te odegrały w XV wieku wyjątkową rolę, bo mimo ich komplikacyjnego charakteru stanowiły wszechstronną kodyfikację prawa diecezjalnego i spełniły rolę praktycznego podręcznika diecezjalnego (por. J. Sawicki, dz. cyt. s. 144).
14. De baptismo, ex statuto episcopali.
I Q 91; K. 107—109; XV w.
NB: Jest to fragment ze statutów Biskupa Konrada.
15. (Andreae Laskarego z Gosławic) statuta diecesane Ecclesie (!) Poznaniensis. I Q 69; K. 213—229; XV w.
NB: W całości wydrukowane u J. Sawickiego, dz. cyt., s. 143—161.
16. Statuta diecesana ecclesiae Poznaniensis. I F 277; 282v—284; XV w
17. Andree ep. Poznaniensis. Statuta synodalia III Q 3; K. 279—287; XV w.
18. Statuta provincialia in Archidioecesi Gnesnensi.
II F 64; K. 192—236; XV w.
NB: Bezpośrednio po zarządzeniach Biskupa następują dodatki z prawa powszechnego nazwano w artykule 11 „aneksami”. Są to Konstytucje soborowe i papieskie wyjęte z Dekretów Grzegorza IX, z Liber Sextus Bonifacego VIII oraz z Klementyn.

19. Statuta provincialia Kalisiensia.
IV F 264; 1—54; XV w.
NB: Rękopis zaginął w okresie ostatniej wojny.
20. Consuetudines, ceremoniae et ordinationes.
IV F 201: K. 1—43 v.; XV w.
NB: Na K. 49 znajdują się uzupełnienia powyższych statutów augustiańskich w Żaganiu z roku 1495 i 1504, dokonane za rządów opata Pawła I (1489—1507).
21. (Statuty) Ego frater Symon, (Arnoldi 1456—68) abbas Canonice regularium ecclesie beate Marie virginis i Sagano decrevit... sub-
sriotas ordinationes constitutionibus et statutis ordinis nostri et pre-
decessorum meorum anectandas...
IV Oct. 35; K. 3—12 v.; XV w.
K. 12 v. Publicate et date sunt hec ordinationes anno domini
M^o CCCC^oLI^o in die sancti Egidii, qui est dies annualis nostro ca-
pituli.
22. Consuetudines Canonice regularium.
I O 69; K. 1—41; XV w.
NB: Na K. 33 v włączony został statut klasztoru z Arrovaize z roku 1336.
23. (Statuty zatwierdzone na soborze w Bazylei w r. 1438).
Sequitur susceptio reverende bulle sacri concilii Basiliensis man-
dati et commissionis pro edicione novorum statutorum a reverendis-
simo in Christo patri (!) ac domino Conrado episcopo Wratislaviensi
cum bulla sacri Concilii Basiliensi verbotenus inclusa cum registro
et capitulis statutorum de novo editorum et confirmatorum canoni-
corum regularium ordinis sancti Augustini monasterii beate Marie
Wratislavie in Arena.
I Q 131; K 8—67; XV w.
NB: W tym samym rękopisie znajdują się jeszcze następujące traktaty opracowane przez opatów żagańskich:
k. 99 v: „Formula professio noviciorum” k. 100: „Incipit prohemium libri con-
suetudinum ceremoniarum et ordinationem canonicorum sub regula beati Au-
gustini vivencium.” Koniec: k. 112v.
k. 113: „Tractatus de stabilitate monachorum.” Koniec: k. 120.
k. 194: „Colleccio domini Ludolfi de indulgenciis”. Koniec: k. 198.
k. 198: „Coleccio venerabilis domini Ludolphi abbatis ad fratres suos
Canonicos regulares in Sagano”. Koniec: k. 203.
k. 203: „Exortacio domini Ludolphi in elleccione unius abbatis”. Koniec: k. 207.
k. 211 v: „Sermo de vita monachorum”. Koniec k. 244.
k. 260: „Sermo fratris Martini Rinkenbergh in capitulo pronunciatus”. Koniec:
k. 269.
24. Statuta IV Q 145; K. 214—217 v; XV w.
NB: Przeor żagański Bernhard Fabri w czasie pobytu na soborze w Bazylei
w latach 1434/35, mieszkając w jednym z klasztorów augustiańskich pod Zu-
rychem przepisał statuty tego domu.
25. Regula S. Augustini.
I Q 164; K. 314—318; XV w.

2. Literatura kanonistyczna.

26. (Św. Rajmund z Pennaforte) Summa Raimundi verificata cum com-
mentario.
IV Q 175; K. 203—283; XV w.

27. *Expositio Summule de Summa Raimundi.*
II Q 34; k. 1—116; XV w.
28. *Commentarius in metricam summulam Raimundi.*
I F 323; K. 85—208 v.; XIV i XV w.
29. *Summula metrica de Summa Raimundi.*
I Q 54; K. 301—322; XV w.
30. *Summula de summa Raimundi.*
I F 734; K. 270—299; XV w.
31. *Summula metrica de summa Raimundi.*
I Q 337; K. 389—412; XV w.
32. *Summula metrica de summa Raimundi.*
I Q 382; K. 213—270; XV w.
33. *Commentarius in summulam metricam de summa Raimundi.*
II Q 31; K. 1—161; XV w.
34. *Summulae de summa Raimundi explanatio.*
II Q 35; K. 1—280; XV w.
35. (Henryk de Segusia). *Sequatur canones penitenciales.*
II F 64; K. 246—248; XV w.
NB: Kanony w liczbie 46 są wyjęte z V Księgi „Summa super titulis decretalium”
36. *Canones penitenciales.*
I Q 91; k. 132—134; XV w.
37. *Canones penitenciales.*
I Q 69; 201—202; XV w.
38. (Marcin Polak). *Incipit prologus in Martinia, nam decreti et decretalium.*
II F 41; K. 1—276; XV w.
39. *Margarita decreti.*
I F 85; K. 1—104; XV w.
40. (Wilhelm Durantis). *Incipit speculum iudiciale a magistro Gulielmo (Durantis).*
I O 69; K. 66—68; XV w.
41. *Quecumque in ecclesiasticis officiis* Koniec K. 293: *Explicit rationale divinorum officiorum domini Gulielmi Duranti.*
I F 318; K. 1—293; XIV w.
42. *Incipit expositio canonis scripta ex Racionali (Gulielmi Duranti).*
I Q 135; K. 91—135 XIV w.
43. (Wilhelm Avernus Parisiensis).
Tractatus bonus de pluritate beneficiorum ecclesiastiorum.
I F 715; K. 301—312 v.; XV w.
44. (Jan Andrzejowy). *Johannes Andree. Summa de sponsalibus et matrimonio.*
II Q 17; K. 85—91 v.; XV w.

45. Johannes Andree. Summa super quarto libro decretalium.
II Q 16; K. 99—104 v; XV w.
46. De dubiis in matrimonio. K. 320 ego Johannes Andree summam
breuissimam super quarto libro decretalium compilavi.
I F 291; K. 313—320; XV w.
47. Incipit 4 tus tractatus decretalium de sponsalibus.
II F 54; K. 220—257; XV w.
48. Johannis Andree super quartum decretalium.
II F 64; K. 270—299; XV w.
49. Jo (hannes) An (drae). Arbor affinitatis. K. 343 v. Et sic est finis
huius lectionis arboris de consanguinitate et etiam arboris ipsius
de affinitatis Jo An doctoris decretorum eximi. Deo gracias.
IV F 63; K. 342 v. — 343; XIV i XV w.
50. Glossa Johannis Andree super arborem consanguinitatis.
I F 336; K. 76—79; XIV i XV w.
51. Sequuntur nunc arbores consanguinitatis et affinitatis.
II. F 54; K. 197 v — 199; XV w.
52. Glossa Johannis Andree super arborem consanguinitatis.
I Q 95; K. 246—249 v.; XV w.
53. Arbor consanguinitatis.
I Q 367; K. 188—190; XV w.
54. Casus summarii quinque librorum decretalium domini Johannis
Andree doctoris decretorum.
II F 64; K. 3—68; XV w.
55. Casus summarii Clementinarum.
II F 64; K 101—189; XV w.
56. Casus summarii Johannis Andree super Sextum decretalium.
II F 54; K. 257v—330; XV w.
57. Sequitur processus iudicii Johannis Andree.
IV F 264; K. 75—80; XV w.
58. (Mikołaj de Anesiaco). Nicolai de Anesiaco, tabula super 6 libros
decretalium.
II Q 16; K. 1—92 v.; XV, w.
NB: Dzieło Mikołaja de Anesiaco przepisał brat Bernard Fabri, późniejszy
przeor augustianów żagańskich (v. 1432).
59. (Fryderyk de Senis) Friderici de Senis, questiones, consilia, responsa,
collationes.
II F 61, k. 216—392; XV w.
60. (Henryk de Merseburg). Summula iuris canonici Henrici de Merse-
burg de ordine minorum quondam lectoris in Magdeburg.
II Q 13; K. 26—63; XV w.
61. Casus decretalium Henrici de Merseburg. Dum summam Henrici
fratribus legerem.
I Q 150; K. 91—140; XV w

62. Casus decretalium Henrici de Merseburg.
I F 323; K. 209—248 v.; XV w.
63. Casus decretalium Henrici de Merseburg.
I Q 172; K. 120—244 v.; XVI w.
NB. Rękopis został zestawiony w r. 1513 w Erfurcie przez Mikołaja Dreslera, brata augustianów żagańskich (cfr K. 248 v.).
64. (Jan Calderinus). Auctoritates biblie prout habentur in iure secundum ordinem alphabeti et de matrimonio. Koniec k. 76 v.: „Explicit tabula auctoritatem et sententiarum biblie Johannis Calderini, decretorum doctorum ...;
II Q 17; K. 1—76 v.; XV w.
65. Johannes Calderini. Tabula auctoritatem et sententiarum biblie cum concordantis decretorum et decretalium.
I F 628; K. 276—313; XIV w.
66. Johannes Caldrini Bononiensis. Materia de dubiis interdicti.
I F 291; K. 280—308; XV w.
67. De interdicto.
I F 328; K. 171—174; XV w.
68. Johannes Caldrini lectura super mandatum apostolicum de rescriptis.
IV F 264; K. 145—153; XV w.
69. (Dominik de Sancto Geminiano).
Dominicus de Sancto Geminiano. Comentarius in Sextum depretalium.
II F 59; K. 1—534; XV w.
70. (Jan de Imola). Johannis de Imola. Lectura circa Clementinas.
II F 56; K. 1—509; XV w.
71. (Jan de Milis). Repertorium iuris.
II F 101; K. 1—210;
72. Johannis de Milis. Advocati in curia romana Remissorium Absenti. Casus summarii decisionum novarum rote.
II F 100; K. 1—303; XV w.
73. (Mikołaj de Tudeschis). Commentarius in 4 tum librum decretalium Nicolai de Tudeschis.
II F 55; K. 104—241; XV w.
74. Lectura super IV decretalium.
II F 54; K. 199—219; XV w.
75. Incipiunt glose Clementine cum quibusdam alys allegacionibus nota digne collecte per dominum Nicolaum Siculum Moniacensem abbatem dignissimum...
II F 61; K. 1—103; XV w.
76. (Piotr de Monte). Petri Archiep. Brixiensis. Repertorium sive dictionarium iuridicum.
II F 95; K. 1—265; XV w.

77. (Jan de Bromyard). *Quod in sequenti tractau iura canonica adducuntur...* Koniec k. 327: „In quo finitur tractatus iuris civili et canonici fratris Johannis de Bromyard de ordine fratrum predicatorum. Et est finita summa anno domini MCCCCLXI in vigilia sancte Hedwigis”.
II F 103; K. 1—327; XV w.
78. (Jan Gerson). *Incipit confessionale domini Johannis Gerson.*
I F 73; K. 238—241; XV w.
Tripartitum domini Johannis Gerson.
K. 251—345.
79. *Incipiunt regule seu doctrine morales concelarij Parisiensis.*
I F 275; K. 148—232; XV w.
80. *Johannes Gerson, tractatus varii.*
I Q 134; K. 91 v — 144 v.; XV w.
NB: Sequitur alio distinctio ... de modo excommunicationis et irregularitatum et absolucionum ab eiusdem. K. 139v.—233.
81. *Tractatus de casibus reservatis et excommunicationibus.*
I F 621; K. 229—272 v.; XV w.
82. *Johannes Gerson, opera: De modo absolvendi; De modo confessionis; De modo excommunicationis.*
I Q 153; K. 1—244 r. XV w.
83. (Wawrzyniec Puldericus). *Laurentius Puldericus. Breviarum decreti.*
II F 38; K. 1—188;
84. (Mateusz z Krakowa). *Math. de Cracovia. De contractibus.*
I. F 313; K. 61—71 v.; XV w.
85. *Matheus de Cracovia. De confessionibus.*
I F 277; K. 230—245 v.; XV w.
NB: Do augustianów żagańskich należało aż 14 kodeksów w których znajdują się liczne prace Mateusza z Krakowa, które trzeba zaliczyć raczej do teologii praktycznej. Są to następujące rękopisy: I F 83; I F 138; I F 234; I F 274; I F 277; I F 281; I F 285; I F 286; I F 313; I F 572; I F 594; I F 631; I Q 58; I Q 94.
86. (Stanisław ze Skarbimierza — Skalmierczyk).
Circa materiam indulgenciarum, que multum necessaria est.
K. 241 v.: *Et sic est finis Repeticionis de indulgenciis magistri Stanislai doctoris decretorum.*
I F 235; K. 236—241 v. XV w.
87. (Jakub z Paradyża) *Tractatulus de statu et officio ecclesiasticarum personarum Jacobi Carthusiensis.*
I F 280; K 339—412; XV w.
NB: W pięciu kodeksach znajduje się jeszcze 20 traktatów teologicznych Jakuba z Paradyża. Por. I F 265; I F 271; I F 280; I F 621; I Q 95.
88. (Jan z Fryburga). *Incipit informatorium confessoris Johannes de Freiburg. Confessionale. Simpliciores et minus expertos confessores...*
I F 621; K 272 v. — 294 v.; XV w.
89. (Astesanus) *Summa de casibus Astexani (!).*
II F 70; K. 1—313; XV w.

- NB: W rękopisie I Q 352; K. 99—99 v. znajduje się alfabetyczny spis do summy Astestanusa.
90. (Barthomiej Pisanus). Bartholomei de S. Concordio decretorum doctoris Pisani. Summa casuum vulgo Pisana vocato, a. 1338 coregista. II F 83; K. 1—175 v.; XIV w.
 91. Bartholomeus de S. Concordio. Summa Pisana. II F 54; K. 17—154; XV w.
 92. Bartholomeus de S. Concordio. Summa Pisana. II F 77; K. 1—288 v.; XIV w.
 93. Bartholomeus de S. Concordio. Summa Pisana. II Q 24; K. 1—290 v. XV w.
 94. Bartholomeus de S. Concordio. Summa Pisana. II Q 25; K. 1—338; XV wiek.
 95. Incipit registrum in summam Pisanam. II F 83; K. 1—175 v.; XIV w.
 96. (Hermanus de Schildis). Introductorium pro studio iuris canonici. I Q 367; K. 13—187; XV₁ w.
 97. Hermanus de Schildan (Schildis). Introductorium pro studio iuris canonici. II F 54; K. 155 v.; XV w.
 98. (Henryk de Hassia). Tractatus de horis canonici. I Q 404; K. 350—385 v.; XV w.
NB: Przeor Bernhard Fabri ze swojego pobytu na soborze w Bazylei przywiózł ze sobą kazania Henryka de Hassia.
I Q 76, k. 172: „Sequitur sermo magistri Henrici de Hassia de moribus et vita ad canonicos regulares”.
Henrici de Hassia de moribus et vita ad canonicos regulares”.
 99. (Henryk z Oyta). Addiciones super tractatus Henrici de Oywen. II F 38; K. 221—225: XV w.
 100. De processu quem magister Henricus de Oyta obtinuit in curia. I F 627; K. 149 v — 153; XV w.
 101. (Andrzej de Escobar). Lumen Confessorum. I F 577; K. 305—359; XV w.
 102. (Mikołaj z Błonia). Nicolaus de Blonye: Tractatus de administrandis rite ecclesiasticis sacramentis, de celebrandis sacris missarum sollemniis et censuris ecclesiasticis canonice observandis —. I F 277; K. 146—220; XV w.
NB: Pracę tę nazwano w skróceniu „Sacramentale”. U augustianów zachowało się 10 kodeksów z „Sacramentale.” Warto zaznaczyć, że biblioteka Jagiellońska w Krakowie posiada jedynie 7 kodeksów tego dzieła. Por. K. Miaskowski, Beiträge zur Krakauer Theologen — Geschichte des XV Jahrhundert, w Jahrb. f. Philos. und spekul. Theol., XIII., 1899, s. 497.
 103. Nicolaus de Blonye. Tractatus de administrandis rite ecclesiasticis sacramentis, de celebrandis sacris missarum sollemniis et censuris ecclesiasticis canonice observandis. I F 323; K. 1—84; XV w.

104. Tractatus de sacramentis.
II F 86; K. 61—159; XV w.
105. Tractatus de administrandis rite ecclesiasticis sacramentis.
I Q 67; K. 129—279; XV w.
106. Nicolaus de Blonye. Tractatus de administrandis rite ecclesiasticis sacramentis.
I Q 69; K. 1—132; XV w.
107. Tractatus de administrandis rite ecclesiasticis sacramentis.
I Q 73; K. 69—166; XV w.
108. Nicolaus de Blonie, de sacramentis.
I Q 145; K. 1—127; XV w.
109. Nicolaus de Blonie, de sacramentis. Medice, cura te ipsum.
I Q 149; K. 1—151 v; XV w.
110. Nicolaus de Blonie, de sacramentis. Medice, cura te ipsum.
I Q 150; K. 1—90; XV w.
111. Nicolaus de Blonie. Tractatus de sacramentis.
I Q 384; K. 275—411; XV w.
112. (Jan z Auerbach). Summa de sacramentis magistri Johannis de Auerbach.
I Q 172; K. 205—248 v; XVI w.
113. (Jan Clavanus) Summula brevis edicionis de illis, que tempore interdicti prohibentur. K. 118 v. Explicit tractatus domini Johannis Clavani doctoris decretorum eximii.
I Q 91; K. 109—118 v; XV w.
114. (Hugo a Sancto Caro). Speculum ecclesie.
I Q 170; K. 80—243; XV w.
NB: Por. K. 101 de horis canonicis; K. 102: de confessione; K. 104: de officiis ecclesiasticis; K. 107 v. de sacramentis.
115. Hugo a S. Caro. De officio et ordine misse.
I Q 144; K. 232—243 v; XV w.
NB: K. 243 v: Explicit tractatus Hogonis Cardinalis de officio misse finitus annus Domini.
M^oCCCCXXV ferio 5 a post Auasimarigenuiti per fratrem Bernhardum.
116. Thomas de Cabham. Liber poenitencialis.
I F 295; K. 55; XV w.

3. Różne pomniki literatury prawa

117. Ydylicon super decretum (breviarium decreti). I F 133; K. 175 v. —
200 v; XIV w.
118. Glossas ordinarias et contrarias in iure canonico et earum solucio-
nes, quas in presenti colligere potui sub compendio, quo valeo et
stilo describo clariori pro studere volencium informacione.. II F 38;
K. 316—339; XV w.

119. Apparatus super Decretales iuxta alphabeticum. II F 101; K. 280—360; XV w.
120. Lectura super suspensione clericorum. IV F 264; K. 143—158; XV w.
121. Repertorium utiusque iuris. II F 101; 210—221; XV w.
122. Repetitiones iuris. — IV F 264; K. 208—245; XV w.
123. Decretum abbreviatum. II F 64; K. 120—189; XV w. Decretum subtile abbreviatum. K. 270—273.
124. Decretum abbreviatum. I O 69; K. 71—81 v; XV w.
125. Breviaturie legum et decretalium. I Q 116; K. 164—166; XIV w.
126. Breviarium iuris canonici. I Q 69; 209 v — 212; XV w.
127. Sequuntur distinciones iuris canonici. I F 628; K. 256—275 v; XIV w.
128. Compendium glossarum in iure canonico. II F 116; K. 1—35; XV w.
129. Tractatus de interdicto. I Q 12; K. 24 i K. 46; XV w.
Traktaty dotyczące interdytu znajdują się jeszcze w następujących kodeksach aug. żagańskich: IV F 264, k. 154—163; I Q 69, K. 204—207; I Q 114, K. 8—10, 184—187; II F 64, K. 315 v — 317 v.
130. Tractatus de matrimonio. I F 116; K. 287 v — 291; XV w.
131. De arbore affinitatis tractatus. I Q 12; K 13—23; XV w.
132. Tractatus de irregularitate. II F 116; K. 287 v — 291; XV w.
133. Tractatus de sacramentis. I F 594; K. 170—175; XV w.
134. Tractatus de confessoribus. IV Q 9; K. 90—95; XV w.
135. Tractatus de confessione. IV Q 175; K. 203—296; XV w.
NB: „Tractatus de confessione” znajduje się jeszcze w następujących kodeksach: I Q 130; K. 29—61; IV O 9, K. 137; I F 314; K. 19—22.
136. Tractatus de iuris canonici. I O 14; K. 151—158;
137. Questiones cum responsis. I F 594; K. 142—153. XV w. oraz I Q 54; K. 225—264.
138. Incipiunt notabilia secundi libri decretalium de vita et honestate clericorum. I Q 344; K. 96 v — 107 v; XV w.
Notabile de participantibus excommunicatis. IV O 9; K. 60 v — 63; XV w.
139. Casus sexti libri. II F 64; K. 68—101; XV w.
Incipiunt Easus summarii constitutionum Elementis pape. II F 64; K. 101—189; XV w.
Casus varii, quibus legem discordant a canonibus. IV F 264; K. 131—158; XIV w.
140. Vocabularia iuris. I F 137; K. 178—207; XV w. oraz I F 203, k. 360—393; II F 64, k. 155—197 v; II F 71, k. 191—245; I Q 367, k. 13—187; I O 14, k. 222—290.
Incipit modum legendi abbreviaturas in utroque iure. IV Q 103; K. 169—183; XV w.
Modus legendi in utroque iure IV O 35; K. 13—76 v; XV w.

141. Registrum super decretum secundum ordinem litterarum alphabeti. II F 64; K. 251 v — 270; XV w.
142. Incipit summa aurea de penitencia et aliis multis bonis. I F 336; K. 1—35 v; XIV i XV w.
143. Summa confessionis. I Q 63; K. 59—175.
144. Memoriale aureum confessorum de penitenciis. I Q 358; K. 154—202; XV w.
 Memoriale aureum confessorum de penitenciis. I Q 135; K. 22—56; XV w.
 Incipit confessionale aureum. I F 627; K. 118—143; XIV w.
145. Incipiunt casus episcopales et papeles, quos tenetur scire quivis sacerdos. I Q 112 K. 70—72; XIV w.
 Rezerwacje biskupie i papieskie znajdują się jeszcze w następujących kodeksach żagańskich: II F 64, 241 v — 242; II F 101, k. 361; I Q 69, k. 152—153; I Q 91, k. 132—133; IV Q 175, k. 75-76; I O 130, k. 61—68; IV O 35, k. 496.
- B. w e W r o c ł a w i u
146. Incipit liber dominii Innocencii (III) pape de ordine misse. I Q 161; K. 1—73; XIV w.
 Isti articuli quidam sunt de penitencia. K. 73—76.
 Isti sunt articuli sinodales. K. 78 a.
147. Statuta synodalia Conradi episcopi Wratislaviensis — excerpta. I Q 114; K. 187—188 v; XV w.
 NB. Wyjątki ze statutów synodalnych z r. 1441 Biskupa Konrada z Wrocławia znajdują się również w rękopisie z XVIII w. — IV Q 206; K. 34 v.
148. Statuta Canonorum regularium ordinis sancti Augustini monasterii beate Marie Virginis in Arena. K. 41: Datum anno domini MCCCCXLI. Anno domini MDCLII ex antiquis statutis noviter descriptum. IV F 200; K. 3—41; XVII w.
149. (Św. R a j m u n d z P e n n a f o r t e) Summula de summa Raimundi cum commentaris. IV Q 36; K. 135—209 v; XV w.
 N.B.: Komentarz kończy się słowami: Explicit liber per Jodocum de Czegenhals 1414 3a feria post Sancte Hedwigis. K. 210. Lectura de summa Raimundi. K. 222—257;
 K. 257: Summa Raymundi (sic) legit frater Jodocus magister arcium in studio Cracoviensi anno domini M^oCCCC^o XXII incipit et XXIII terminavit. Orate pro eo.
 NB.: Jodok z Głuchołaz był opatem w latach 1429—1447.
150. (J a n C a l d e r i n u s) Sermones domini Johannis Calderini decretorum doctoris. I Q 376; K. 1—19; XV w.
151. (K a s p a r C a l d e r i n u s) Casparis Calderini repetitio capituli: de penitenciis et remissionibus. I Q 94; K. 245—247; XV w.

152. (Mikołaj Wygandi) Dicta super decem precepta.
I Q 94; K. 1—150; XV w.
K. 150: Expliciunt dicta super decem precepta Domini compilatum per reverendum magistrum Nicolaum Wygandi de Cracovia doctorem decretorum.
NB. W rękopisie I Q 94, zestawionym i częściowo pisanym w latach 1423—1426 przez opata augustianów wrocławskich Jodoka z Głuchołaz znajduje się również traktat Mateusza z Krakowa „Dialogus de laude virginitatis” —
K. 198—231; K. 231: Et sic est finis huius tractatus de virginitate comparatus per fratrem Jodocum Czeinhals.
153. (Mikołaj z Dünkelspühel) Tractatus de tribus partibus penitencie magistri Johannis Nicolai Dünkelspigel Wyenensis.
I F 574; K. 265—294; XV w.
154. (Jan Clavanus) Tractatus de dubiji circa interdictum sciendis.
I F 574; K. 298 v — 302 v; XV w.
NB: K. 302 v: Explicit tractatus domini Johannis Clavani doctorum decretorum eximij.
155. Tomasz de Cabham) Thomas de Cabham. Summa de penitencia.
I Q 106; K. 15—149; XV w.
156. Tractatus parvus pro informacione simplicium sacerdotum de septem sacramentis.
I Q 163; K. 203—228 v; XV w.
157. Tractatus de interdicto.
I Q 114; K. 8—10; oraz K. 182—184; XV w.
158. Repetitiones iuris.
I Q 166; K. 1—183 v; XV w.
K. 184—213; „Incipit summarium decisionum rote per venerabilem et circumspectum virum dominum Bertrandum de Arovassana utriusque iuris doctorem apostolicij palacij causarum auditorum collectum”
K. 213—260; „Incipit summarium aliarum decisionum rote per venerabilem et egregium virum dominum Wilhelmus Horbach, decretorum doctorem Alamannum tempore domini Gregorij pape XI electarum.

**Sygnatury rękopisów prawniczych klasztornych bibliotek kanoników regularnych
św. Augustyna na Śląsku**

Wszystkie rękopisy niżej podane znajdują się w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu.

I F 64	I F 137	I F 271	I F 285	I F 318
I F 73	I F 138	I F 274	I F 286	I F 323
I F 83	I F 203	I F 275	I F 291	I F 328
I F 85	I F 234	I F 277	I F 295	I F 336
I F 116	I F 235	I F 280	I F 313	I F 572
I F 133	I F 265	I F 281	I F 314	I F 574

I F 577	II F 73	I Q 73	I Q 163	II Q 31
I F 594	II F 77	I Q 76	I Q 164	II Q 34
I F 621	II F 83	I Q 91	I Q 166	II Q 35
I F 627	II F 86	I Q 94	I Q 170	II Q 42
I F 628	II F 95	I Q 95	I Q 172	III Q 3
I F 631	II F 100	I Q 106	I Q 337	IV Q 36
I F 715	II F 101	I Q 112	I Q 344	IV Q 62
I F 734	II F 103	I Q 114	I Q 352	IV Q 103
I F 744	II F 116	I Q 116	I Q 358	IV Q 145
II F 38	IV F 63	I Q 130	I Q 367	IV Q 164
II F 41	IV F 200	I Q 131	I Q 376	IV Q 175
II F 54	IV F 201	I Q 134	I Q 382	IV Q 206
II F 55	IV F 264	I Q 135	I Q 384	I O 12
II F 56	I Q 54	I Q 144	I Q 404	I O 14
II F 59	I Q 58	I Q 145	II Q 13	I O 69
II F 61	I Q 61	I Q 149	II Q 16	I O 130
II F 64	I Q 63	I Q 150	II Q 17	IV O 9
II F 70	I Q 67	I Q 153	II Q 24	IV O 35
II F 71	I Q 69	I Q 161	II Q 25	I Oct. 14
				IV Oct. 35